

תכנית לימודים בהיסטוריה לכיתות ו'-ט' בבית הספר הממלכתי-דתי

תכנית מעבר

תכנית מעבר זו היא מהדורה המעדכנת את תכנית הלימודים משנת תשל"ה¹ הן בתחום המטרות והן בתחום נושאי הלימוד. התכנית מפרטת את התכנים והמטרות לכל שכבת גיל בכיתות ו'-ט'. תכנית המעבר תהיה בתוקף עד שיושלם פיתוח תכנית הלימודים החדשה לכיתות ו-ט. התכנית מאפשרת גמישות בבחירת נושאי הלימוד. המורים יבחרו מתכנית הלימודים נושאים להוראה לפי ההנחיות הבאות:

כיתה ו': חובה ללמד שלושה נושאים מבין חמשת הנושאים, מהם חובה ללמד נושא אחד בהיסטוריה כללית.

כיתה ז': חובה ללמד ארבעה נושאים מבין ששת הנושאים, מהם חובה ללמד שני נושאים בהיסטוריה כללית.

כיתה ח': בנושא א' מבין ששת פרקי הנושא חובה ללמד ארבעה פרקים; ומנושא ב' חובה ללמד שישה פרקים, מהם חובה ללמד נושא אחד בהיסטוריה יהודית.

כיתה ט': נושא א' חובה; נושא ב' חובה ללמד ארבעה פרקים מבין שבעה פרקים; נושא ג' חובה.

התכנית הוכנה על ידי: ד"ר מלכה כ"ץ, מפקחת תחום היסטוריה ממ"ד האגף לתכ"ל שרה וידר, מפמ"ר להיסטוריה ממ"ד קראו והעירו: ד"ר צופיה יועד, סגנית מנהלת האגף לתכ"ל ומנהלת גף תכנים. חנה אדן, מרכזת אשכול חברה האגף לתכ"ל. עריכת לשון: ליאורה הרציג.

כל הזכויות שמורות למשרד החינוך, התשס"ח 2008

¹ תכנית הלימודים לכיתות ו-ט בבית הספר הממלכתי והממלכתי-דתי, ירושלים תשל"ה.

מבוא

"זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור" (דברים לב ז).

עניינו של העיון ההיסטורי הוא העבר האנושי כפי שעיצב את חייהם של יחידים וחברות.

אנו לומדים ומלמדים היסטוריה מתוך הכרה שלימוד דברי העבר הוא עניין משמעותי. מטרת הלימוד איננה רק ידיעת עובדות ופרטים על העבר, אלא הבנת דרכי התמודדותם של בני הדורות הקודמים עם בעיות אנושיות. צורת לימוד זו מתבצעת לפי דרכי ההוראה – למידה של תחום הדעת היסטוריה.

לימוד היסטוריה במערכת החינוך תורם לגיבוש השקפת עולם ערכית ולהפנמתה. הפנמה של ערכים מופשטים אפשר לבנות רק בזיקה למצבים אנושיים קונקרטיים מוגדרים בזמן ובמקום.

לימוד היסטוריה, בכלל, והיסטוריה של עם ישראל, בפרט, יסייע לתלמידים לגבש את זהותם וליצור קשר לעם ולחברה שבה הם חיים, לשורשיה, למקורותיה ולעולם שחברה זו היא חלק ממנו.

יסוד חשוב בתפיסת החינוך הממלכתי-דתי הוא הציווי 'בכל דרכיך דעהו'. גם הלימודים הקרויים 'כלליים' הם מסילות להכרת פעולתו של הבורא בעולם היצירה והעשייה² לימוד היסטוריה יסייע לביסוס הכרתם הדתית, הלאומית, החברתית והתרבותית של תלמידינו.

² מתוך: קווים מנחים למדיניות החינוך הממלכתי-דתי, תשנ"ג.

עקרונות התכנית

- אי אפשר להתוודע לכל מאורעות העבר, על כן מובן שהעיון ההיסטורי הוא סלקטיבי ובחירת הנושאים היא על פי שיקולי דעת שונים.
- תולדות ישראל ותולדות העמים יילמדו תוך בחינת הקשר ביניהם והדגשת ייחוד דרכו והתפתחותו של עם ישראל.
- הוראת ההיסטוריה תתייחס למגוון היבטי החברה השונים: הפוליטיים, הדתיים, הכלכליים והתרבותיים.
- תולדות עם ישראל ילמדו ברצף תוך הכרת המאחד בתולדות עם ישראל על עדותיו ותפוצותיו, כשההלכה והאמונה הם ציר מרכזי לאורך הדורות.
- תולדות עם ישראל יילמדו תוך עמידה על קדושתה ומרכזיותה של ארץ ישראל והזיקה אליה כל שנות הגלות.
- דיון בנושאים הנוגעים להשקפת עולם דתית יילמדו בגישה בין-תחומית המשלבת מחשבת ישראל והלכה.

מטרות

- הכרה והבנה של אירועים היסטוריים חשובים: נסיבות ההתרחשות ופרטיה, זמן ומקום אירוע, דמויות מרכזיות.
- הכרה והבנה של מושגי יסוד בהיסטוריה: הבחנה בין סיבה לתוצאה, תהליך, התפתחות, גורמי רקע.
- הכרה במורכבותם של התהליכים ההיסטוריים.
- טיפוח שיפוט של אירועים היסטוריים על פי ערכים מוסריים מוחלטים ועל פי ערכים כלל-אנושיים.
- טיפוח הבנה וסובלנות כלפי רגשות, מסורות, תרבותיות וצורות חיים שהתגבשו בעמנו ובעמים אחרים.
- טיפוח רגש ההזדהות עם תורת ישראל, עם ישראל, ארץ ישראל ומדינת ישראל.

מיומנויות וכישורים

1. התמצאות בציר הזמן, לפני הספירה, אחרי הספירה, ציון מאה על פי תאריך, תאריך עברי ותאריך לועזי, סינכרוניזציה של אירועים היסטוריים.
2. איתור ואיסוף מידע רלוונטי ממקורות מידע מגוונים ורלוונטיים וייצוגי מידע שונים¹ לצורך הגדרת הסוגיה/התופעה/הבעיה:
 - * הבחנה בין מקורות מידע ראשוניים לבין מקורות משניים ובחירה מושכלת של המקור והמידע בהתחשב בסוגי התוכן שהמקור מספק. עמדה, תוכן עובדתי, תוכן פרסומי, תוכן של החלטה (למשל, חוק, אמנה).
 - * איתור מידע רלוונטי ממקורות של מידע מאורגן כמו: קטלוג, מוזאון, אנציקלופדיה, טבלאות, גרפים.
 - * איתור מידע רלוונטי ממקורות שבהם המידע אינו מאורגן כמו: סקרים, תחקיר, תצפית, מנועי חיפוש.
3. עיבוד מידע תוך בחינתו באופן ביקורתי, הסקת מסקנות, יצירת ידע חדש, הצגתו והפצתו.
 - עיבוד המידע והסקת מסקנות:
 - * **קריאה ביקורתית של טקסטים** ניתוח הטקסט בהקשר שלו טקסטים: כתובים - מקורות היסטוריים, ספרות יפה; חזותיים-ממצאים ארכיאולוגיים, מפות, מטבעות, דיאגרמות, גרפים, סרטים וממקורות אחרים הרלוונטים לעיון ההיסטוריה.
 - * הבהרת מערכת היחסים בין הרעיונות והמושגים שבטקסט, הבחנה בין אירוע לתהליך היסטורי, בין עמדה לבין עובדה והשערה, בין עיקר לטפל, בין ראיות למסקנות, הבחנה בין סיבות לבין תוצאות ומסקנות, בין הכללות לבין מרכיבים/פרטים/עובדות שעליהם מסתמכות ההכללות האלה, גילוי הנחות סמויות, נקיטת עמדה מנומקת.
 - ניתוח ועיבוד המידע באמצעות שיטות וכלים המתאימים ביותר לצרכים ולסוג המידע שנאסף:** סינון מידע שנאסף, מיון; השוואה; מיזוג מידע ממקורות שונים; תיאור המידע המתגבש.
 - הסקת מסקנות מבוססות ומנומקות** מהמידע שעובד.

¹ ייצוג מידע סימבולי/טקסטואלי: ספרים, מחקרים, מסמכים, מפות מושגים וכד'; ייצוגי מידע ויזואליים: גרף, מפה, תצלום, תרשים וכד'. ייצוגי מידע קוליים: מנגינה, צלילים מוסכמים, טקסט מילוי מוקלט וכד'; ייצוגי מידע משולבים (מולטי-מדיה): מצגות אור-קוליות, סרט מצולם אנימציה וכד'.

הערכת המידע שנאסף מבחינת הרלוונטיות, האמינות, המהימנות, התקיפות, העדכנות, הדיוק וכדומה.

4. ניסוח סוגייה/תופעה/בעיה לחקירה העלאת השערות במידת הצורך.
 5. יכולת להשוות (השווה והשונה) בין מאורעות היסטוריים, בין תהליכים חברתיים או פוליטיים וכדומה.
 6. יכולת לדמות מסכת חיים המתגלמת בשרידים ובמסמכים המצויים בידינו.
 7. יכולת לעמוד על ההבדל שבין הבנת פעולה היסטורית לבין הצדקתה המוסרית.
 8. יכולת להשתמש במושגים והכללות מתחום ההיסטוריה, הסברתם של אירועים.
- יכולת להבין בעיה נדונה ולנסחה.

תכנים

כיתה ו'

נושא א - עם ישראל – מהתנחלות ומלוכה לגלות ושיבה

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את הקשיים של שבטי ישראל במעבר מהנדודים במדבר להתנחלות בארצם כפי שבאו לידי ביטוי בחלוקת הנחלות ועיבודן במלחמה עם עמי הארץ ובמציאת שיטת ההנהגה של השבטים ואיחודם משבטים לעם. 	<p>דרכי ההתמודדות של שבטי ישראל בעת התנחלותם בארץ כנען.</p>	<p>1. התנחלות שבטי ישראל בארץ ישראל</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את שלושת היסודות שהעמידו את התשתית למלכות דוד: קביעת ירושלים כבירה, הקמת הצבא והכנעת האויבים מסביב. התלמידים יבינו את החשיבות של מפעלי שלמה לביסוס והעצמת מלכות דוד – בניית המקדש, חלוקת הארץ למחוזות ובראשן נציב, קשרים עם עמי הסביבה. 	<p>הדרכים שבהן בנו וביססו דוד ושלמה ממלכה גדולה ומלוכדת.</p>	<p>2. מלכות דוד ושלמה</p>
2-1	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו כיצד הביאו מעשי רחבעם, המלכת ירבעם והקמת המקדשים בבית אל ודן לקרע בממלכת דוד ולהקמתן של שתי הממלכות היריבות יהודה וישראל. 	<p>הסיבות להתפלגות מלכות בית דוד לשתי ממלכות.</p>	<p>3. מלכות יהודה ומלכות ישראל וחורבן</p>
5-4	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו כיצד התחזקות ממלכות אשור ובל והתחרות בינן לבין מצרים על ארץ ישראל המיטו חורבן על ממלכות יהודה וישראל. התלמידים יבינו מדוע, הבריתות שכתרו מלכי יהודה ומלכי ישראל עם בבל ומצרים נגד אשור גרמו לחורבן הממלכות. (הושע בן אלה מלך ישראל עם מצרים; חזקיה מלך יהודה עם בבל). התלמידים יבינו מדוע ההתעלמות מתוכחות הנביאים ירמיהו וישעיהו הייתה אחד הגורמים לחורבן. 	<p>סיבות החורבן של כל אחת מהממלכות וכיצד הוכנעו.</p>	

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את שלבי חיסול ממלכות יהודה וישראל: • מצור – על שומרון בישראל, על ירושלים ביהודה. • הגליה – אשור את עשרת השבטים בישראל, בבל את יהודה. • אבדן שארית יהודה – רצח גדליה בן אחיקם. 		
2-1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את משמעות היציאה לגלות בעזרת ביטוייה: מסע הגולים הכבולים, חיים בארץ זרה, שימוש בשפה חדשה – ארמית. • התלמידים יבינו כיצד שמרו גולי יהודה על ייחודם בגלות בבל: שמירה על שמות משפחה, קיום החגים, שבועת הנאמנות לירושלים, אמונה בנבואות הנחמה של הנביאים 	מאפייני גלות בבל.	4. גלות בבל
2-1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את משמעותה של הצהרת כורש: הזכות לשוב מבבל ליהודה ולבנות את בית המקדש, הזכות לכוהנים ולצאצאי בית דוד להנהיג את השבים, ויבינו כיצד הצהרה זו נבעה משלטונו הסובלני של כורש. 	כיצד תרם שלטונו הסובלני של כורש לשיבת היהודים לארצם.	5. שיבת ציון
3-2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את חשיבות בנייתו של המזבח על ידי זרובבל. • התלמידים יבינו את המשמעות של כל אחת מפעולות עזרא ונחמיה ואת תרומתה לחיזוק הקשר של שבי ציון לדת היהודית ולחיייהם בארץ ישראל: עזרא – כינוס אספת העם, כריתת הברית וגירוש הנשים הנכריות, הקמת הכנסת הגדולה ובתי הדין, הפצת התורה בעם; נחמיה – בניית החומה ויישובה, המאבק בעמי הארץ, חתימת האמנה, שמיטת החובות ושחרור העבדים. 	כיצד חיזקו שבי ציון את יהדותם ואת החיים על פי הדת היהודית בארץ ישראל.	

נושא ב - יוון וההלניזם

שם הפרק	רעיון מרכזי	פירוט מטרות
6. ערי המדינה ביוון, ספרטה ואתונה	ייחודה של הדמוקרטיה האתונאית	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד השפיע פיצולה הגאוגרפי של יוון לאיים רבים על התרכזות התושבים בערי מדינה קטנות – הפוליס. • התלמידים יבינו כיצד התנהל השלטון באתונה לפי העיקרון הדמוקרטי של שלטון העם על ידי העם באמצעות אספת העם ומועצת העם.
	כיצד התנהלה ספרטה כמדינת צבא	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יעריכו את התנהלות החיים בספרטה - יתרונות וחסרונות על פי: <ul style="list-style-type: none"> - התנהלות השלטון. - אופי החינוך ותכניו. - ההכשרה הצבאית ומשך השירות. - היחס לחיי המשפחה ולחלשים בה למשל התינוקות.
7. התרבות היוונית	תרומתה של התרבות היוונית לאנושות	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את תחומי התרבות שצמחו ביוון ושקיימים עד ימינו: הספורט (כגון אולימפיאדה); הספרות (כגון איליאדה ואודיסיאה להומרוס); התיאטרון (הטרגדיה והקומדיה); האמנות (הפיסול והארכיטקטורה).
8. ההלניזם	כיצד הפכה תרבות יוון לנחלת העמים במזרח.	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הגורמים שתרמו להתפשטות התרבות היוונית מזרחה: <ul style="list-style-type: none"> - הקמת האימפריה היוונית בימי אלכסנדר מוקדון. - סובלות כלפי התושבים במזרח וכלפי תרבותם. - ייסוד ערי הפוליס במזרח. - עידוד היוונים להתיישב ברחבי האימפריה ולהפיץ את התרבות היוונית.

נושא ג - בית חשמונאי

	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו כי מלכי בית תלמי ובית סלוקוס ביססו את שלטונם ביהודה על דרכי הסובלנות ההלניסטית: שמירה על האוטונומיה של יהודה, הקמת ערי פוליס לעמי הארץ, כתב הזכויות של אנטיוכוס השלישי. התלמידים יבינו באלו דרכים התפשט ההלניזם בקרב היהודים בארץ ישראל: בית טוביה - מוכסים; המתיוונים; הכנסת מוסדות הפוליס לירושלים. 	<p>יחסם של שליטי יוון ליהודה.</p> <p>חיי היהודים ביהודה – מאפיינים.</p>	<p>9. יהודה בימי בית תלמי ובית סלוקוס</p>
3-2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו מדוע השינוי ביחסם של הסלוקים ליהודים בימי אנטיוכוס הרביעי הביא לפרוץ המרד. התלמידים יבינו את תרומת החשמונאים מתניהו ובניו (ובמיוחד יהודה המכבי) להצלחת המרד. התלמידים יתארו את ההישגים של המרד: טיהור המקדש והקמת המדינה העצמאית: ויסבירו ואת חשיבותם. 	<p>הסיבות לפרוץ המרד ותוצאותיו.</p>	<p>10. ממלכת החשמונאים</p>
2-1	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יסבירו כיצד באה לידי ביטוי עצמאותה של מדינת יהודה: <ul style="list-style-type: none"> - כיבוש ארץ ישראל. - הכרזת העצמאות של שמעון החשמונאי וייסוד הממלכה החשמונאית. - אספת העם בימיו של שמעון החשמונאי. - מטבעות. - החיים לפי חוקי התורה בהנהגת הסנהדרין. 	<p>המאפיינים של מדינת יהודה העצמאית.</p>	
2-1	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יכירו את ההבדלים בין הפרושים לצדוקים ביחסם ל: המוני העם, התורה שבעל-פה, סדרי העבודה במקדש, שכר ועונש, ויבינו מדוע הבדלים אלו גרמו למחלוקות בחברה היהודית. 	<p>נושאי המחלוקת בחברה היהודית בממלכת החשמונאים.</p>	<p>11. הפרושים והצדוקים</p>

נושא ד - האימפריה הרומית

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו באלו דרכים שלטה רומא על העמים הכבושים ברחבי האימפריה ומנעה את מרידתם. • התלמידים יסבירו את הגורמים שהביאו להתעצמותה של רומא: <ul style="list-style-type: none"> - טיפוח כוחו וייחודו של הצבא הרומי. - השלום הרומאי. - התפשטות התרבות הרומאית לפרובינציות והקמת הערים הרומאיות. - מינוי הנציבים. - שילוב בני הפרובינציות בצבא ובשלטון. - הערצת השליט כאל. - היחס לעמים המנוצחים בפרובינציות כבעלי ברית. 	<p>מאפייני השלטון הרומי בתקופת השיא של האימפריה</p>	<p>12. האימפריה הרומית בשיאה</p>

נושא ה - ירושלים ורומא

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הגורמים לביטול עצמאותה של ממלכת החשמונאים : - ריב האחים החשמונאים. - כיבוש ירושלים על ידי פומפיוס והפיכתה של יהודה למדינת חסות (הסדרי פומפיוס). • עליית כוחו של בית אנטיפטר. 	<p>כיצד אבדה ממלכת החשמונאים את עצמאותה</p>	<p>13. כיבוש ארץ ישראל על ידי רומא</p>
1			
1			
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את פעלו של הורדוס וידונו בסוגיה האם ניתן לראות בו מלך ישראל: - בניית הערים הנכריות והפצת התרבות הרומית בארץ ישראל. - חיסול בית חשמונאי. - בניית המקדש ומרכזיות ירושלים. - הרחבת הממלכה ובניית ביצורים. - יצירת מקורות פרנסה. 	<p>מאפייני מלכותו של הורדוס כמלך בחסות רומא וכמלך ישראל.</p>	<p>14. המלך הורדוס</p>
1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את מבנה הסנהדרין: בית הדין הגדול – הסנהדרין, הזוגות: נשיא ואב בית הדין. • התלמידים יכירו את תחומי פעולתה של הסנהדרין: חוק ומשפט לפי התורה שבע"פ, קידוש החודש, לימוד תורה ברבים, דאגה לעניים-הפרוזבול. • התלמידים יסבירו כיצד הפכה הסנהדרין מסמכות דתית רוחנית למנהיגת הציבור. 	<p>מהנהגה רוחנית דתית להנהגה חברתית לאומית.</p>	<p>15. הסנהדרין וחכמיה</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את רעיונותיה של כל אחת מהכיתות הקבוצות ויבינו כיצד 	<p>הסיבות לפיצול בעם.</p>	<p>16. הכיתות והקבוצות</p>

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	<p>הם הביאו לפיצול בעם:</p> <ul style="list-style-type: none"> - האיסיים ופרישתם. - קנאים מול המתונים. - פעילותו של ישו מייסד הדת הנוצרית. 		ביהודה
6	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הגורמים לפרוץ המרד: - התנהלות הנציבים כלפי היהודים והפגיעה במקדש. - הכמיהה לחירות מדינית המאפשרת חיים על פי הדת. 	הסיבות למרד ולחורבן	17. המרד הגדול וחורבן ירושלים
	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הגורמים לכישלון המרד: - עצמת הכוח הרומאי בהשוואה ליכולת יהודה. - נפילת הגליל בפיקודו של יוסף בן מתתיהו. - שלטון הקנאים בירושלים. - מלחמת האחים. - המצור על ירושלים בהנהגת טיטוס. - פרשת מצדה² 	תוצאות החורבן.	
	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את ההשלכות של כישלון המרד הגדול: - חורבן ירושלים והמקדש, אבדן החירות ואובדן יכולת קיום החיים הדתיים. - התלמידים יכירו את הכרעתו של רבן יוחנן בן-זכאי לצאת מירושלים ויבינו את רצונו לשקם את החיים היהודיים למרות חורבן ירושלים והמקדש. 		

² על אף שהחומר על מצדה אינו כלול בספרי הלימוד של כיתה ו', יש מקום לסיים את החומר בדיון ראשוני בנפילת מצדה ביציאתו של רבן יוחנן בן-זכאי ליבנה – נושאים שיילמדו בהרחבה בכיתה ז'.

כיתה ז'

נושא א - ימי המשנה והתלמוד

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את פעלם של רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל ויבינו את תרומתם להמשך החיים היהודיים למרות חורבן ירושלים והמקדש: <ul style="list-style-type: none"> - חידוש הסנהדרין והנשיאות ביבנה. - תקנות ריב"ז. - אחדות ההלכה והתפילה. - עיצוב מחדש של החגים: פסח וליל הסדר, סוכות וראש השנה ועוד. 	<ul style="list-style-type: none"> • כיצד שיקמו רבי יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל את החיים הלאומיים והדתיים לאחר החורבן 	1. מירושלים ליבנה
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הסיבות למרד בר-כוכבא: הציפייה לגאולה והאכזבה מהדריינוס. • התלמידים יבינו כיצד הכין בר-כוכבא את העם לעצמאות ולמרד ברומא בכל אחת מפעולותיו שלהלן: <ul style="list-style-type: none"> - ליכוד המתנדבים. - הכרזה על עצמאות יהודה: מטבעות, שטרות. - ארגון יהודה למחוזות והצבת מפקדים. - הכנת מערות מסתור, נשק וצבא. - השגת תמיכתו של רבי עקיבא. 	<ul style="list-style-type: none"> • מדוע העיזו היהודים למרוד פעם נוספת ברומאים. 	2. מרד בר-כוכבא ותוצאותיו
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את תוצאות המרד והשלכותיו: <ul style="list-style-type: none"> - תושבים רבים נהרגו נשבו ונמכרו לעבדים. - הפקעת קרקעות מבעליהן. - ירידה מן הארץ. - גזרות השמד של הדריינוס. 	<ul style="list-style-type: none"> • תוצאות המרד והשלכותיו. 	

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	<ul style="list-style-type: none"> - שינוי שמה של אי"י לפלשתינה. • התלמידים יבינו את דרכי התגובה של העם על כישלון המרד כגון: קיום מצוות, הוראת תורה וסמיכת חכמים בסתר תוך נכונות לקידוש השם. • התלמידים ידונו בסוגיה האם מלכתחילה היה צריך למרוד במלכות? 		
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את תרומתו של רבי יהודה להמשך החיים היהודיים תחת שלטון רומא: <ul style="list-style-type: none"> - חיזוק הסנהדרין בגליל. - חידוש הסמיכה והנשיאות. - תקנות למצוות התלויות בארץ. - תיקון הקשרים עם רומי. - עריכתה וחתימתה של המשנה. 	ביטויי מנהיגותו של רבי יהודה הנשיא.	3. רבי יהודה הנשיא
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו בזכות מה הפך התלמוד הבבלי ליצירה המרכזית של התורה שבעל פה של עם ישראל לדורותיו. <ul style="list-style-type: none"> - העמקה והרחבה של לימוד המשנה וקביעת כללים לדיון במשנה. - הכללת תוכני לימוד רבים ומגוונים: אגדה, משפט דרשה. - ייחודה של השקלא וטריה התלמודית. • התלמידים יבינו באלו דרכים הפיצו חכמי בבל את התלמוד הבבלי לכלל ישראל: <ul style="list-style-type: none"> - הקמת הישיבות (סורא, נהרדעא ופומפדיתא). - הקשרים בין חכמי בבל לחכמי ארץ ישראל והעברת התורה שבעל-פה. 	גולת בבל כמרכז התורה של העם היהודי.	4. בבל – מרכז לעם היהודי

נושא ב - התקופה הביזנטית

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יסבירו כיצד הפכה הנצרות מכת נרדפת לדת השלטת של האימפריה הרומית: - כתיבת הברית החדשה פועלם של השליחים והנוצרים להפצת הנצרות. - התנצרות האימפריה במצוות הקיסר קונסטנטינוס וקביעת המקומות הקדושים לנצרות בא"י. - המאבק בכופרים, ההינתקות מהיהדות וקביעת הכללים להשפלתה. 	<p>הגורמים להפיכתה של הנצרות לדת השלטת.</p>	<p>5. התפשטות הנצרות באימפריה הרומית</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הגורמים לעליית האימפריה הביזנטית: - השתלטות הגרמנים ונפילות האימפריה הרומית. - פרישתה מהכנסייה הרומית-הקתולית והקמת הכנסייה היוונית-אורתודוקסית (בניית קונסטנטינופול וכנסיית האגיה סופיה וכן מנזרים רבים). 	<p>הסיבות להתפלגות האימפריה הרומית לשתי ממלכות</p>	<p>6. עליית ממלכת ביזנטיון</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יסבירו את הקשיים של היישוב היהודי בארץ ישראל וכיצד התמודדו עמם האמוראים: - מתן מענה לעימות עם הנצרות, ר' יוחנן ור' אבהו. - חיזוק הישיבה בארץ ישראל רעיונית ומעשית. • התלמידים יבינו את תרומת אמוראי ארץ ישראל לעיצוב החיים היהודיים המתקיימים עד ימינו: - חיזוק מעמד בית הכנסת ועיצוב התפילה כמוקד החיים היהודיים. - פרסום סוד העיבור על ידי הלל השני. - חתימת התלמוד הירושלמי. 	<p>אמוראי ארץ ישראל כמנהיגי היישוב היהודי תחת השלטון הביזנטי.</p>	<p>7. אמוראי ארץ ישראל</p>

נושא ג. הערבים והאסלאם

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד הקים מוחמד דת חדשה : <ul style="list-style-type: none"> - ההתגלות. - המאבק באנשי אל מדינה – ההיג'רה. • התלמידים יסבירו את ההבדל בין דתם של יושבי חצי-האי ערב לפני הופעתו של מוחמד ואחריה. • התלמידים יכירו ויסבירו את חמשת מצוות היסוד של האסלאם: עדות, תפילה, צדקה, צום, עלייה לרגל. 	מדוע נחשב מוחמד למייסד האסלאם.	8. עליית האסלאם
1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו מה הביא להתפשטות האסלאם מחצי-האי ערב לחלקים נוספים בעולם: <ul style="list-style-type: none"> - הכיבוש כחובה דתית: הג'יהאד, דאר אל-אסלאם, דאר אל-חרב, קביעת היחס לכופרים. - הקמת האימפריה - החליפים, בית עבאס, בית אומיה. 	דרכי התפשטות הערבים והאסלאם	9. האימפריה המוסלמית
1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את תרומת התרבות המוסלמית לתרבות האנושית: <ul style="list-style-type: none"> - שימור הפילוסופיה היוונית. - התרבות הערבית לגוניה – אומנות הערבסקות, האלגברה, האסטרונומיה. 	ייחודה של התרבות המוסלמית.	10. תרבות האסלאם

נושא ד - חיי היהודים בארצות האסלאם

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד השפיע יחס האסלאם ליהדות על מעמדם ואורח חייהם של היהודים: <ul style="list-style-type: none"> - יחסו של מוחמד ליהודים. - היהודים כבני חסות – תנאי עומר. - מעבר היהודים מן הכפר לעיר. - המעבר מחקלאות למסחר. - אימוץ השפה הערבית. 	חיי היהודים ומעמדם.	11. יהודים בחסות האסלאם
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את מקור סמכותו של "ראש הגולה": נצר לבית דוד, הכרה בו כראש היהודים על ידי החליפות המוסלמית. • התלמידים יבינו כיצד הגאונים תרמו בפועל לשמירת אחדות העם ודתו בגולה. <ul style="list-style-type: none"> - ישיבות הגאונים וסדרי הלימוד בהן. - ספרות השאלות והתשובות. - קביעת סדרי התפילות – סדר ר' עמרם גאון. - ירחי כלה. - מאבק במחלוקות ובפילוגים: רס"ג והמחלוקת עם בן-מאיר על עיבור החודש, בלימת הקראות. 	הגאונים כמנהיגי העם בגולה.	12. תקופת הגאונים
2-1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו מדוע כונתה תקופה זו בשם "תור הזהב". • התלמידים יכירו את ביטויי "תור הזהב" בתחומים השונים וידונו בתרומתה של דמות מרכזית אחת לעם היהודי עד ימינו: <ul style="list-style-type: none"> - פוליטיקה: החצרנים היהודים – שמואל הנגיד וחסדאי אבן שפרוט. - שירה: ריהל, רשב"ג, שירת הקודש ושירת החול. 	ביטויי של "תור הזהב" היהודי בספרד.	13. צמיחת המרכז היהודי בספרד

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	<ul style="list-style-type: none"> - פרשנות המקרא : אבן עזרא ורמב"ן. - פילוסופיה והלכה : הרמב"ם, ריה"ל. - רפואה : הרמב"ם. 		

נושא ה - אירופה בימי הביניים

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את מאפייני המשטר הפאודלי ובינו כיצד הם תרמו לשיפור חיי האוכלוסייה באירופה : - חיזוק החקלאות והכלכלה – הקמת האחווה האוטרקית והצמתת האיכרים. - חיזוק המסגרת המדינית – מחויבות הווסלים למלך. - ביסוס המחויבות ההדדית בחוזים ובשבועה דתית – הפאודום. 	מאפייני המשטר הפאודלי כמענה לצורכי תושבי אירופה.	14. הפאודליזם
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יעמדו על ביטויי מרכזיותיה של הדת הנוצרית בחיי תושבי אירופה : - הקמת כנסיות וקתדרלות בכל מקום יישוב כמרכז למתן שירותים דתיים ולהפצת האמונה. - שלטון הכנסייה באירופה : אפיפיור, בישופים, כמרים. - המאבק על עליונות הכנסייה על המלך. 	ביטויי מרכזיותה של הדת הנוצרית באירופה	15. הנצרות כדתה של אירופה
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו מה היו המניעים למסעות הצלב. • התלמידים יכירו את מאפייני ממלכת ירושלים הצלבנית ובינו כיצד ביססה את שלטונה בארץ ישראל המוסלמית. - הקרב בחיטין מול צלאח א-דין ונפילת הממלכה. 	העימות בין הנצרות לאסלאם על השליטה בארץ ישראל.	16. מסעות הצלב

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את מאפייני העיר העצמאית ויבינו את השפעתה על התפתחות חיי התושבים : - הענקת הזכויות לעיר ולתושבים. - הקמת הגילדות. - האוטונומיה העירונית, מוסדות והנהגה. - התפתחות המסחר. - פיתוח ההשכלה והתרבות 	<p>התפתחות הערים למרכז עצמאי והשפעתה על חיי התושבים</p>	17. עליית הערים
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד התחזקות המלכים ופיתוח תרבות ושפה לאומית הביאו להפיכת הנסיכויות הפאודליות לממלכות מגובשות. 	<p>דרכי גיבוש הנסיכויות הפאודליות לממלכות.</p>	18. ראשית צמיחת המדינות הלאומיות.

נושא ו - היהודים בארצות הנוצריות

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו מה אפשר ליהודים לנהל את אורח החיים היהודי באשכנז : - הענקת האוטונומיה מטעם השליט הנוצרי - כתבי הזכויות. - הקמת מוסדות הקהילה וקביעת תקנותיה. - הנהגתם של חכמים. 	<p>השמירה על הקיום היהודי בקהילות אשכנז.</p>	19. הקהילה היהודית באשכנז
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו דמויות מרכזיות מחכמי אשכנז ויבינו את תרומת יצירותיהם לקיום אורח החיים היהודיים עד ימינו : - תקנות רגמ"ה. - רש"י - פרשנות התורה והתלמוד. - בעלי התוספות - פרשנות התלמוד. - הלכה - רבנו תם. 		

3-2	<ul style="list-style-type: none"> ● התלמידים יכירו את ביטויי הפגיעה ביהודי אשכנז ויסבירו את גורמיה. - פגיעה כלכלית - דחיקת היהודים מחיי הכלכלה: האסור על חברות בגילדות, עבודות האוצר, הנישול מהקרקע. - פגיעה דתית: שריפת התלמוד. - פגיעה פיסית: גזרות תתנ"ו (נצרות או מוות) והפגיעה בקהילות שו"ם במהלך מסעי הצלב, עלילות דם, גירושים מאשכנז, אנגליה וצרפת. - הסיבות: מסעות הצלב, התחזקות מעמד האפיפיור, ההלוואה בריבית והשנאה שעוררה, "המגפה השחורה" 	שלבי חורבן של קהילות אשכנז.	20. חורבן קהילות אשכנז
	<ul style="list-style-type: none"> ● התלמידים יכירו את תגובות היהודים לגזרות וידונו במשמעותן :: - קידוש השם בקהילות שו"ם. - תפילות, קינות ("נתנה תוקף", "אב הרחמים"). - עליית הרבנים מצרפת לארץ ישראל. 	ייחודה של התגובה היהודית לגזרות תתנ"ו	
3	<ul style="list-style-type: none"> ● התלמידים יבינו את שלבי ההתדרדרות במצב היהודים בספרד שהובילו עד לגירושם: - פרעות קנ"א. - אנוסי ספרד ומשפטי האינקוויזיציה. ● התלמידים ידונו במשמעות ובהשלכות של תופעת האנוסים ושל גירוש היהודים מספרד. 	קצה של הקהילה היהודית בספרד.	21. גירוש ספרד

כיתה ח'

נושא א. עליית המרכזים היהודיים החדשים

1.א בחסות האסלאם

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
3	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את הגורמים למתן המקלט למגורשי ספרד באימפריה העות'מאנית: <ul style="list-style-type: none"> - סובלנות כלפי הנתונים עמי הספר. - יישוב מחדש של ערי האימפריה. - הזדקקות האימפריה למומחים בעלי הכשרה אירופאית (חצרנים, רופאים, תעשייני בד ונשק). התלמידים יבינו כיצד הפכה המסורת הספרדית למסורתם של מרבית יהודי האימפריה העות'מאנית וכירו את מאפייניה של מסורת זו: שפת הלדינו ותרבותה ומנהג ספרד בהלכה. 	<p>האימפריה העות'מאנית כמקלט למגורשי ספרד.</p>	<p>1. יהודי האימפריה העות'מאנית</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את הגורמים לחיזוק היישוב היהודי בארץ ישראל ולהפיכתו למרכז ההלכה והקבלה: <ul style="list-style-type: none"> - פיתוח הארץ על ידי העות'מאנים. - הכמיהה לגאולה של מגורשי ספרד ועלייתם לארץ ישראל. - פעילותם של דונה גרציה ודון יוסף בגליל. - החידושים בהלכה - רבי יוסף קארו ("שולחן ערוך") ובקבלה - קבלת האר"י. 	<p>ארץ ישראל במאה ה-16 כמרכז ההלכה והקבלה.</p>	<p>2. היישוב היהודי בארץ ישראל העות'מאנית</p>

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יכירו את ההבדל במעמדם של היהודים בארצות האסלאם השונות ויבינו את הסיבות לשוני. לדוגמה: מצב היהודים בתימן לעומת מצב היהודים באימפריה העות'מאנית או באחת מארצות צפון אפריקה. התלמידים יכירו את תחומי הפרנסה של היהודים ויבינו את הסיבות לעיסוק דווקא בפרנסות אלו (צורפות, אריגה, טווייה, עיבוד עורות, הלואה בריבית, תעשיית היין מסחר ומסחר בין-לאומי - סוחרי המלך במרוקו): <ul style="list-style-type: none"> - הימנעות מעיסוקים בשל הגבלות חוקיות.. - מלאכות אסורות או בזוויות בעיני המוסלמים. - ההסתיעות בתפוצות ישראל. 	מעמד היהודים בארצות האסלאם ועיסוקיהם.	3. היהודים בארצות האסלאם
2-1	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את התפקיד המרכזי שמילאו מוסד המשפחה והקהילה בשמירה על הקיום היהודי בארצות האסלאם. מערכת החינוך המסורתית, החיים במשפחה המורחבת, בעלי התפקיד בקהילה תקנות, הסכמות ומסים. 	המשפחה והקהילה כיסודות הקיום היהודי בארצות האסלאם.	
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יכירו את מגוון תחומי היצירה של יהודי ארצות האסלאם ויבינו במה היא מהווה המשך "לתור הזהב" בספרד: <ul style="list-style-type: none"> - השירה והפיוט. - אמנות הדרשה וספרות הדרש. - ספרות ההלכה. - העיסוק בקבלה. 	ייחודה של היצירה הרוחנית בקהילות היהודיות בארצות האסלאם.	

2.א מזרח אירופה

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את ביטויי האוטונומיה של היהודים בפולין ויבינו כיצד השפיעה האוטונומיה על חייהם בתחומים השונים: <ul style="list-style-type: none"> - מעמד משפטי: מתן כתבי זכויות. - ארגון על-קהילתי וחיי הרוח: ועדי הגליל, ועד ארבע ארצות, חכמי פולין - המהרש"ל, המהרש"א והרמ"א. - הגדלת אפשרויות הפרנסה: חכירה, מסחר ומלאכה. - ארגון על-קהילתי וחיי הרוח: ועדי הגליל, ועד ארבע ארצות, חכמי פולין - המהרש"ל, המהרש"א והרמ"א. - הגדלת אפשרויות הפרנסה: חכירה, מסחר ומלאכה. 	האוטונומיה של יהדות פולין.	4. קהילת יהודי פולין במאות ה-16-18
1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד האירועים הבאים הביאו לחורבן יהדות פולין: <ul style="list-style-type: none"> - פרעות ת"ח ת"ט (הטבח ביהודי הערים טולצ'ין ונמירוב). - ביטול האוטונומיה היהודית. • התלמידים ידונו במשמעות שנתנו יהודי פולין לאסונם על פי עיון בקטעי ספרות ("יוון המצולה" - ר' נתן נטע הנובר, "מגילת עֵיפָה, ר' שבתאי כהן, הבלדה "בת הרבי"). 	חורבת יהדות פולין.	

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו מדוע התחזקה הצפייה לבואו של משיח בעקבות כל אחד מהאירועים הבאים בתפוצות ישראל השונות: <ul style="list-style-type: none"> - גירוש ספרד ופרעות ת"ח-ת"ט. - הפלת ביוזנטיון בידי העות'מאנים ופגיעתם באירופה. - הפיצול בנצרות בעקבות הרפורמציה. • התלמידים יעמדו על ביטויי האמונה במשיחיותו של שבתאי צבי בתפוצות ישראל השונות: <ul style="list-style-type: none"> - גילויי שמחה. - חיבור פיוטים. - היערכות גלויה לעזיבת הגולה ולעלייה לארץ ישראל - סירוב לציית לחוקים מיוחדים ליהודים. • התלמידים יסבירו כיצד התגלתה שקריות משיחיותו של שבתאי צבי. 	המשיחיות ושברה.	5. שבתאי צבי
4	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יסבירו את הגורמים לעליית החסידות: <ul style="list-style-type: none"> - ירידת מעמדה של הרבנות בעקבות גזרות ת"ח-ת"ט. - הפער החברתי בקהילה היהודית - התקיפים. • התלמידים יכירו את ייחודה של תנועת החסידות ויבינו את רעיונות החסידות בעבודת הבורא, בארגון הקהילתי ובמנהג: <ul style="list-style-type: none"> - עבודת הבורא: "מלא כל הארץ כבודו"; אהבת הבריות; הדבקות על ידי כוונה בתפילה ושמחה; הצדיק כמקשר בין העדה לבורא. - ארגון והווי: החצר החסידית; מרכזיותו של הרבי - האדמו"ר; הטיש. - מנהגים דתיים: תפילה בנוסח האר"י - נוסח ספרד, מנהגי שחיטה שונים. 	ייחודה של החסידות.	6. חסידים ומתנגדים

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2-1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את סיבות ההתנגדות לחסידות: <ul style="list-style-type: none"> - חשש מהפרת מצוות התורה וסטייה מהיהדות. - חשש מביטול תורה. • התלמידים יכירו את דרכי המאבק בחסידות וידונו בהשלכותיהן על הקהילה היהודית: <ul style="list-style-type: none"> - חרם על חברי קהילה שבחרו בחסידות. - הלשנה לגויים. - החרמת ספרים ושריפתם. - הקמת ישיבות מסוג חדש. • התלמידים יכירו את דמותו של הגר"א ואת פועלו במאבק נגד החסידות. 	ההתנגדות לחסידות.	

נושא ב - ראשית העת החדשה בעמים ובישראל

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
4	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את השינויים המרכזיים שחוללו הגילויים וההמצאות בחיי האירופאים כגון כלי שיט, והמצאת הדפוס: <ul style="list-style-type: none"> - כלי שיט: גילוי יבשות - הגדלת אפשרויות המסחר והגדלת אפשרויות העושר של פרטים ומדינות והשתלטות אירופה על היבשות החדשות. הרחבת ידיעותיו ואופקיו של האדם ומפגש בין תרבויות. - המצאת הדפוס: - בתחום הדתי - ירידת כוחה של הכנסייה והגברת המודעות הפוליטית; הפצת הידע לחוגים רחבים יותר באוכלוסייה. 	השינויים בחיי האירופאים בעקבות הגילויים הגאוגרפיים וההמצאות.	7. גילויים והמצאות

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו במה השפיע העיסוק המחודש בתרבות יוון ורומא על היחס לאדם ומקומו בעולם: - העיסוק בלימודים הנוגעים לרוח האדם - ההומניסטים. - האידיאל של איש האשכולות - ליאונרדו די וינצ'י. - פרספקטיבות ופרופורציות לייצוג האדם באמנות ובאדריכלות. 	<ul style="list-style-type: none"> השפעת הגילוי מחדש של תרבות יוון ורומא על תפיסת האדם ומקומו בעולם וביטייה באמנות ובאדריכלות. 	8. הרנסנס
	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יכירו את הביטויים של השפעת הרנסנס על יצירתם של יהודי איטליה ועל קשריהם עם החברה הסובבת. התלמידים יכירו את ביטויי ההתנגדות של הכנסייה להתקרבות יהודים-נוצרים בימי הרנסנס ויבינו את הגורמים לכך. 	<ul style="list-style-type: none"> השפעת הרנסנס ותרבות הרנסנס על יהודי איטליה. 	
2-1	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את הגורמים ליסוד הדת הנוצרית הפרוטסטנטית: - הביקורת של לותר כלפי הכנסייה. - המצאת הדפוס. - מלחמת האיכרים. - הרנסנס. 	<ul style="list-style-type: none"> ייסוד הדת הפרוטסטנטית. 	9. הרפורמציה
2-1	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו כיצד השפיעו מלחמות הדת על הארגון מחדש של ארצות אירופה: - חלוקה לממלכות פרוטסטנטיות וקתוליות. - הגברת הסובלנות הדתית. 	<ul style="list-style-type: none"> השפעת הרפורמציה על מדינות אירופה. 	
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את ההבדלים בין המלוכה האבסולוטית למשל מלכותו של לואי ה-14, לבין המלוכה בימי הביניים. 	<ul style="list-style-type: none"> החידוש במשטר המלוכה האבסולוטית לעומת המלוכה בימי הביניים 	10. המלוכה האבסולוטית
3	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יכירו את הגורמים שהביאו להגבלת כוחו של המלך באנגליה. התלמידים יבינו כיצד כל אחד מהמנגנונים הבאים במלוכה החוקתית מגביל את כוחו של המלך: - הפרלמנט האנגלי. 	<ul style="list-style-type: none"> הגבלת כוחו של המלך. 	11. המלוכה החוקתית

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	<ul style="list-style-type: none"> - החוקה - המגנה כרטא. - הביאס קורפוס. 		
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הסיבות שהביאו את שליטי אנגליה והולנד להתיר ליהודים לחזור לארצותיהם: - התנתקות השליטים מהדת הקתולית והכרזתם על סובלנות דתית. - השתלבות היהודים בכלכלה החדשה והשתדלותו של מנשה בן ישראל למען החזרת היהודים. • התלמידים יכירו את תהליך שיבתם של האנוסים ליהדות וידונו בקשיים שעמדו בפניהם. 	<p>השפעת השינויים במעמד המלך והדת הקתולית על מעמד היהודים.</p>	
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד השפיעו רעיונות המהפכה על תפיסת אנשי תנועת ההשכלה שבכוחו של האדם ליצור עולם צודק ומאושר יותר. התלמידים יבינו כיצד ההכרה בכוח שכלו ובזכויותיו הטבעיות של האדם הביאו להתפתחות תפיסה חדשה על אופי היחסים בין האדם והמדינה. - התלמידים ידונו בסיבות ההתנגדות של חוגים מקרב הקהילה היהודית לפעילותם של מנדלסון והמשכילים. 	<p>ההכרה בכוח השכל כגורם מרכזי בשיפור עולמו של האדם.</p>	12. תנועת ההשכלה
	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד הגיעו רעיונות ההשכלה לחברה היהודית. - המפגש עם החברה הסובבת: יהודי החצר. - עליית החברה הניטרלית. - הרצון להעשרת העולם הרוחני. • התלמידים יבינו כיצד התבטאו רעיונות תנועת ההשכלה בפעילותם של משה מנדלסון והמשכילים היהודים: - הסברת התורה והיהדות על פי התבונה והשכל - תרגום התנ"ך לגרמנית וכתבת "הביאור": פירוש לתנ"ך בעברית שחיבר מנדלסון. 	<p>השפעת תנועת ההשכלה על יהודי מרכז אירופה.</p>	13. תנועת ההשכלה היהודית

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	<ul style="list-style-type: none"> - השתלבות בחברה החדשה עם קיום מצוות הדת - כפי שנוסח בספרו של מנדלסון "ירושלים". - שילוב בין לימודי הדת היהודית "תורת אלוקים" לבין השכלה כללית - "תורת האדם": השכלה כללית, לימוד שפת המדינה, ורכישת מקצועות יצרניים. - התכנית החינוכית של המשכילים "דברי שלום ואמת" לפי ויזל. - התלמידים ידונו בסיבות ההתנגדות של חוגים מקרב הקהילה היהודית לפעילותם של מנדלסון והמשכילים. 		
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את התיקונים שהציעו הרפורמים בדת היהודית ויבינו מדוע עוררו התנגדות בחברה המסורתית היהודית: <ul style="list-style-type: none"> - שינוי בסדרי התפילה: בניית טמפל-היכל, תפילה בגרמנית, נגינה בעוגב בשבת, מחיקת אזכור ציון וירושלים. - ביטול מצוות ושינוי מצוות. • התלמידים יסבירו את הדומה והשונה בין דרכי ההתמודדות עם התיקונים בדת של החת"ם סופר - "חדש אסור מן התורה", והרש"ר הירש - תורה עם דרך ארץ". 	תגובת החברה המסורתית לתיקונים בדת.	14. הרפורמה והאורתודוכסיה

כיתה ט'

נושא א. מהפכות ותמורות

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד השפיעו רעיונות ההשכלה, אופי המתיישבים ותנאי חייהם על מאבקם להשגת עצמאות: <ul style="list-style-type: none"> - הסיבות להגירה. - התפתחות אורח החיים הייחודי של המושבות. - "אין מיסוי ללא ייצוג". • התלמידים יבינו כיצד באים לידי ביטוי רעיונות ההשכלה וזכויות האדם ארצות הברית - בחוקה ובמגילת הזכויות. 	<p>הגורמים להכרזת העצמאות האמריקאית.</p> <p>יישום הלכה למעשה של רעיונות ההשכלה בעיצוב ארצות הברית של אמריקה.</p>	1. המהפכה האמריקאית
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יסבירו כיצד עורר כל אחד מהגורמים הבאים התנגדות למשטר הישן: <ul style="list-style-type: none"> - זכויות-יתר של המעמדות העליונים והיעדר זכויות למעמד השלישי. - המשבר הכלכלי בצרפת. - עריצותו האבסולוטית של לואי ה-16, אי-כינוס אספת המעמדות. 	<p>גורמי ההתנגדות ל"משטר הישן".</p>	2. המהפכה הצרפתית
4	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את האירועים המרכזיים של המהפכה הצרפתית ויבינו כיצד תרם כל אחד לקצו של המשטר הישן ולכינונו של משטר חדש ברוח ההשכלה: <ul style="list-style-type: none"> - מאספת מעמדות לאספה לאומית. - כיבוש הבסטיליה. • התלמידים יבינו כיצד הביא כל אחד מהמסמכים הבאים להגשמת סיסמת המהפכה "חירות, שוויון ואחוה", ולקביעת עקרונות המשטר החדש: <ul style="list-style-type: none"> - פרסום צו לביטול הפאודליזם. - פרסום הצהרת זכויות האדם והאזרח כמסמך מחייב.. 	<p>המהפכה כהרס "המשטר הישן" ויצירת משטר חדש הבנוי על רעיונות ההשכלה, חירות, שוויון ואחוה.</p> <p>השפעת רעיונות ההשכלה על עקרונות המהפכה.</p>	

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	- חוקת 1971 - כינון מלוכה חוקתית.		
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו מה היו הגורמים לעליית שלטון הטרור בצרפת כאמצעי להגשמת רעיונות המהפכה. • התלמידים ידונו בסוגיה האם ניתן להצדיק את שלטון הטרור כאמצעי לגיטימי להגשמת רעיונות המהפכה. 	ממשטר המושתת על חירות, שוויון ואחוה לשלטון טרור.	
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו כיצד עלה נפוליאון לשלטון יחיד ומדוע תמכו בו העם הצרפתי ועמים אחרים: - חוקת 1793, הכרזת הרפובליקה. - משאל העם - חוקת 1795, מדירקטוריון לדיקטטורה. - שמירה וטיפול של הישגי המהפכה: שוויון בפני החוק, בעלות איכרים על הקרקע, קוד נפוליאון. - ניצחונות צבאיים לצרפת. 	התנודות במשטר הצרפתי בין שלטון העם לשלטון יחיד.	3. עלייתו ונפילתו של נפוליאון
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו מדוע עמים מחוץ לצרפת תמכו בשלטונו של נפוליאון: - העברת רעיונות המהפכה לעמי אירופה. • התלמידים יבינו מדוע הובס נפוליאון מבית ומחוץ: - הגורמים מבית: הפגיעה בחופש הביטוי ועקרון הריבונות, המחסור בצרפת בעקבות ההסגר הימי, אבידות הצרפתים בקרבות. - הגורמים מחוץ: חששות השליטים מהתסיסה בקרב עמם, הפגיעות בחיי האירופאים, הפגיעה ברגשות הלאומיים והדתיים של עמי אירופה. התלמידים יבחנו את פעלו של נפוליאון לביסוס הישגי המהפכה. 	מלחמת נפוליאון: שחרור עמי אירופה ברוח המהפכה או פגיעה בריבונותם וחירותם?	

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2-1	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את הטיעונים בעד ונגד מתן זכויות ליהודים באספה הלאומית ובתקופת שלטונו של נפוליאון. • התלמידים יבינו את משמעות הענקת שוויון הזכויות ליהודים: <ul style="list-style-type: none"> - ביטול ההגבלות שחלו על יהודים (משלחי יד, מקום מגורים, מיסוי). - שוויון בפני החוק. - סובלנות דתית - קיום מצוות ליהודי כפרטי. חובות היהודים בתמורה לאמנציפציה: נאמנות למדינה ולא ללאום היהודי: "ליהודים כאומה אין לתת כלום אולם יש לתת הכול ליהודים כבני אדם". • התלמידים ידונו בהשלכות מתן האמנציפציה על הקהילה היהודית: <ul style="list-style-type: none"> - פירוק הקהילה - איסור תיקון תקנות ושיפוט עצמי. - ויתור על ייחוד וסממנים יהודיים. 	<p>ביטויי הענקת שוויון זכויות ליהודים.</p>	<p>4. היהודים במהפכה הצרפתית</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יסבירו כיצד פגעו ההגבלות והגזרות שהוטלו על היהודים בחירותם ובזכויותיהם: <ul style="list-style-type: none"> - מקום מגורים - "תחום המושב" בלבד. - פרנסה - איסור מסחר מחוץ ל"תחום המושב", איסור ישיבה בכפרים והאיסור לעסוק בחכירה ומזיגה. - גזרת הקנטוניסטים - גיוס ילדים לצבא בכפייה. - השכלה מטעם. 	<p>חיים יהודיים בהיעדרן של זכויות</p>	<p>5. היהודים ברוסיה הצארית</p>

נושא ב- עליית העולם המודרני

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את ההבדלים בין השקפות השמרניים להשקפות הליברלים בסוגיית שמירת היציבות והשלום באירופה שלאחר מלחמות נפוליאון. שמרנים - חזרה למשטר הישן כתנאי לשלום וליציבות: הרסטורציה - "השלטון למלכים האדמה לאצילים"; הגבלות חירות וצנזורה. הליברלים - ביסוס חירויות האדם כתנאי לשלום וליציבות: חופש דעה; שוויון בפני החוק; חופש מסחר. 	הבדלים בין שמרנים לליברלים.	6. אירופה בתקופת הראקציה
3-2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יכירו את ביטוייה המרכזיים של המהפכה התעשייתית (המודל האנגלי כמודל מייצג): <ul style="list-style-type: none"> - הקיטור כמקור אנרגיה. - המעבר מייצור ביתי לייצור תעשייתי - המיכון והתיעוש. - העיור - המעבר מהכפר לעיר. התלמידים יבינו את השלכות המהפכה התעשייתית על חיי האדם: <ul style="list-style-type: none"> - יצירת מעמדות חדשים בחברה: הפרולטריון - מעמד הפועלים, הקפיטליסטים - בעלי ההון והפערים ביניהם. - תנאי החיים הקשים של הפועלים ועבודת הנשים והילדים. 	השפעת המהפכה התעשייתית על חיי היחיד והחברה.	7. המהפכה התעשייתית
3-2	<ul style="list-style-type: none"> התלמידים יבינו את דרכי המאבק לשיפור מעמדם ומצבם של הפועלים: <ul style="list-style-type: none"> - קרל מרקס והמניפסט הקומוניסטי, באמצעות הקריאה למלחמת המעמדות. - האיגודים המקצועיים ומפלגות הפועלים. - הגבלות שעות העבודה. 	המאבק לשיפור מעמדם ומצבם של הפועלים.	8. הסוציאליזם

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
3	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את מטרות האימפריאליזם האירופאי: <ul style="list-style-type: none"> - מטרות כלכליות: הגדלת עושר המדינות, חומרי גלם ושווקים. - מטרות חברתיות: העלאת רמת החיים. - מטרות פוליטיות: הגדלת כוחן ועצמתן של המדינות בתחרות בין לבין עצמן, פתרון סכסוכים על אזורי שליטה. - מטרות תרבותיות - הפצת התרבות האירופאית. • התלמידים ידונו בהשפעות החיוביות והשליליות של האימפריאליזם על חיי התושבים באסיה ובאפריקה: <ul style="list-style-type: none"> - עליית שכבות חברתיות-כלכליות חדשות. - עלייה בתוחלת החיים. - עיור. - צמיחת רעיונות לשחרור לאומי. - ניצול המקומיים - כוח עבודה, חומרי גלם. - צמיחת שכונות עוני. - פער חברתי בין אירופאים לילידים. - פגיעה וזלזול בתרבות מקומית. - דיכוי מול הענקת סמכות. 	<p>המניעים להשתלטות עמי אירופה על עמי אסיה ואפריקה.</p>	9. האימפריאליזם
	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את השינויים בעקבות חדירת המעצמות למזרח התיכון ויבינו את השלכותיהם: <ul style="list-style-type: none"> - פירוק האימפריה העות'מאנית. - שינוי במעמד המשפטי - הקפיטולציות בארץ ישראל. - גידול האוכלוסייה והעולים לארץ ישראל. - היציאה מהחומות. 	<p>השפעת האימפריאליזם על המזרח התיכון וארץ ישראל.</p>	10. האימפריה העות'מאנית בשלהי המאה ה-19
2	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יבינו את ביטויי הזיקה בין הגולה לארץ ישראל: השד"רים התמיכה ביושבי הארץ - "החלוקה", הפקוא"ם. • התלמידים יכירו את קבוצות העולים לארץ ישראל עד שלהי המאה ה-19 ויבינו 	<p>ייחודו של "היישוב הישן".</p>	11. היישוב היהודי בארץ ישראל עד שלהי המאה ה-19

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
	<p>את הגורמים לעלייתם: העליות לארץ ישראל - הפזורה הספרדית, האשכנזים, החסידיים והפרושים.</p> <ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו את אורח חייהם של היהודים בארץ ישראל ויבינו את עקרונות התארגנותם. - העדה היהודית כמילת בראשות החכם באשי. - הנהגה של עדות וכוללים. - לשונות דיבור לפי ארצות הפזורה - יידיש, לדינו ערבית יהודית. - תלות כלכלית ב"חלוקה". 		

שעות	פירוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
6	<ul style="list-style-type: none"> ● התלמידים יבינו את הגורמים למלחמת העולם הראשונה. - סיבות מדיניות: סכסוכי גבול בין מדינות אירופה; תביעות לאומיות של עמים (באימפריה האוסטרו הונגרית ובאימפריה העות'מאנית). - סיבות צבאיות: מירוץ החימוש. - סיבות בין-לאומיות: מערכות הבריתות בין מדינות אירופה. - סיבות כלכליות: התחרות בעקבות האימפריאליזם. ● התלמידים יכירו את מאפייניה העיקריים של מלחמת העולם הראשונה ויבינו את משמעותה כמלחמה עולמית טוטלית: <ul style="list-style-type: none"> - מלחמה הכוללת את החזית ואת העורף וגיוס העורף כולל הנשים למאמץ המלחמתי. - מלחמת החפירות. - פיתוח ושימוש באמצעי לחימה להרג המוני. - מלחמה המשתרעת על פני רוב יבשות העולם כולל מעורבות ארה"ב. ● התלמידים יבינו כיצד ההסדרים שנקבעו עם סיום המלחמה נועדו למנוע מלחמה עולמית נוספת: <ul style="list-style-type: none"> - הסדרי גבולות לעמים ומדינות. - פירוק אימפריות. - מסמך 14 הנקודות של וילסון: איסור על חוזים חשאיים, הגדרה עצמית ללאומים. - הקמת חבר הלאומים. 	<p>ייחודה של "המלחמה הגדולה" כמלחמה עולמית וטוטלית.</p>	<p>12. מלחמת העולם הראשונה</p>

נושא ג - פרקים נבחרים בתולדות היהודים במאה ה-20³

שעות	פרוט מטרות	רעיון מרכזי	שם הפרק
4	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו ויבינו מושגי יסוד בתולדות השואה ומשמעותה בעזרת קריאה מונחית של זכרונות ניצולים: <ul style="list-style-type: none"> - מחנות עבודה, מחנות ריכוז. - מצבו של האדם בשואה: איום קיומי, רעב, מוות, השפלה. - התמודדות: תושייה והישרדות, שמירה על אמונה וקיום מצוות. 	המאפיינים העיקריים של השואה.	13. השואה והתקומה בראי הזכרונות
4	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יכירו ויבינו אירועים מרכזיים במאבק היישוב היהודי בארץ ישראל לעצמאותו בעזרת סיפורי יישוב ומשפחות. 	כיצד ומדוע נאבק היישוב היהודי בא"י לעצמאותו.	14. מלחמת העצמאות

³ הפיקוח על הוראת ההיסטוריה ומערך ההדרכה יסייעו למורים בהכוונת ההוראה ובבחירת חומרי הלימוד המתאימים.